

Anvisning angående anskaffandet av skriftprov för skriftjämförelse i kriminella och civila saker.

Av Skriftexpert FILIP HOLMQVIST, rektor vid Filip Holmqvists Handelsinstitut, Göteborg.

Under min mångåriga och mycket omfattande praktik på skriftexpertisens område har det ofta hänt, att viktiga utredningar, som anförtrotts mig av domstolar och polismyndigheter blivit ansenligt fördröjda, emedan vederbörande domare, advokater, åklagare och polismän saknat insikt i skriftexpertisens elementära begrepp, och hur det jämförelsematerial bör upplagas, som skall läggas till grund för dylika utredningar. Då skriftexpertisen numera betydligt utvecklats och i sin tjänst använder fotografien, mikroskopien och kemien, vartill kommer, att psykologiska företeelser i skriften intaga en framträdande plats vid identifieringen, är uppenbart, att skriftexpertens undersökningar stundom bli mycket komplicerade och fordra följaktligen som underlag ett med insikt och efter förhållandena anpassat jämförelsematerial. Men härför kräves information. I utlandet ha ock dylika anvisningar sedan många år ansetts nödvändiga. Sålunda tillställdes »alle Gerichtsbehörden« i Rumänien en den 15 mars 1905 av Justitieministerium utgiven cirkulärskrivelse »Instructions pour colliger des épreuves de comparasion«, och 1904 har i Tyskland ungefär samtidigt dylika anvisningar blivit utarbetade och gälla till efterrättelse för polismyndigheter och domare. Under sistledne höst meddelade mig jur. dr. H. Schneickert, chef för kriminalpolisen i Berlin, att flerstädes i utlandet

voro dylika anvisningar (instruktioner) införda, grundade på av honom och experten dr. Georg Meyer utarbetade riktlinjer införda i »Archiv für Gerichtliche Schriftuntersuchungen« Band 1 sid. 101, Leipäig 1909.

Oavset skriftexpertisens utveckling är det av stor betydelse att vederbörande ämbetsmän framgent ha tillgång till normerande riktlinjer att anlita vid behov.

I sådant avseende torde följande anvisningar kunna tjäna till ledning.

A. Allmänna grunder för skriftprovs upptagande.

I. Vid skriftprovs upptagande är det av *största psykologiska vikt, att anpassning sker efter de förhållanden, man anser ha förefunnits vid tillkomsten av den omtvistade handlingen.* Alltså skola proven utföras i *sittande* eller *stående* ställning och begagnas efter omständigheterna *linjerat* eller *olinjerat papper* (glatt, refflat eller grovt) och med kolumner för siffror, när så erfordras, *bläckpenna* av samma slag, som man kan antaga förut har använts, såsom *rak* eller *svängd*, *spetsig*, *trubbig* eller *tvär* t. ex. *j-penna*, *blyerts*, *anilinpenna*, *hård* eller *mjuk*, *bläck* om möjligt av samma sort, som kan antagas förut har kommit till användning o. s. v.

II a. Skriftprov skola upptagas å endast en sida på pappersblad, som böra ha samma bredd som den oäkta handlingen, och motsvarande utrymme skall beredas för egennamn, ortsnamn, siffror samt för radens text.

Att skriftproven upptagas på endast en sida är nödvändigt därför, att skriftexperten må kunna sinsemellan jämföra och studera den äkta handstilen och dess egenskaper, innan jämförelse sker med den omstridda skriften.

b. Skriftprov bör aldrig upptagas mer än en gång på ett och samma blad med undantag för kortare text, såsom några få ord, siffertal eller namnteckningar, vilka böra upprepas tre gånger på samma sida av ett och samma blad.

III a. Skriftprov skola upptagas efter diktamen, varvid den falska eller misstänkta handlingen föreläses *långsamt* eller *fort* alltefter som man kan skönja, hur skriften blivit utförd. Den anklagade får under inga förhållanden granska handlingen och därigenom taga intryck av den eller erinra sig detaljer. Med de undantag, som under *b.* sägs, må inga som helst upplysningar lämnas om ordens stavning, användning av stora eller små bokstäver, förkortningar, hur raderna anordnats, interpunktion, understrykningar eller liknande. Den skrivande måste fritt och otvunget få skriva så som det faller honom in, dock ej härs och tvärs, ty texten bör vara så ordnad, att den kan av experten överblickas och jämföras inbördes.

Främmande ord dikteras efter sitt uttal.

Så snart ett skriftprov är utfört, skall det omhändertagas av den, som dikterat detsamma och sålunda undandragas jämförelse från skrivarens sida.

b. Förekomma i handlingen ortografiska eller språkliga felaktigheter eller namn med mera ovanligt stavnings-sätt (Peterzon, Erixon, föräldrade bokstavsformer såsom långt s i t. ex. ordet oss, förvänd stil eller andra egenheter), och skrivproven avvika i något hänseende, bör prov även upptagas med *lämplig och sparsam anvisning att följa originalet*. Det kan nämligen hända, att avvikningen, vid skriftprovets avläggande är avsiktlig.

I de fall, där särskilda anvisningar lämnas skrivaren, skall experten noga underrättas härom, emedan *det är av stor betydelse*, att han får klarhet i, om felaktig stavning, egenartade förkortningar*), egenheter beträffande skriftens anordning på raden och liknande företeelser ha tillkommit reflektionslöst och av vana eller på grund av givna upplysningar om originaltexten.

IV a. Jämförelsematerialet bör vara så rikligt som möjligt. Förutom 6—10 diktatprov är det av synnerlig stor

*) Exempelvis Stockh., Sthlm, Göteborg. Gtbg.

2:ne, 2:dra, 1:ste okt., 1:ma.

vikt, att man även söker anskaffa prov på handstil av tidigare datum, utfört utan något störande eller oroande inflytande.

b. När husundersökning är påkallad, är det nödvändigt att tillvarataga även de obetydligaste skriftprov, begagnat läskpapper, halvbrända eller förkolnade pappersrester, ävensom skrivmaterialen (skrivpapper, kuvert, skrivbläck, blyertspennor m. m.)

Då text och teckningar ofta skönjas på helt förkolnade papperslämningar utgöra till och med sådana stundom ett värdefullt indicium*). Det helt förkolnade papperet bör varsamt läggas på en glasskiva och konserveras genom besprutning med fixativ. När papperet halvtorkat pålägges en likadan glasskiva och det hela hopprässas i en kopieram eller på annat sätt. Försiktigheten bjuder att först företaga experiment med annat papper med text och illustrationer.

B. Skriftprovs upptagande i speciella fall.

I. Har man anledning antaga, att personen sökt att *förställa stilen vid provens upptagande*, böra några stickprov upptagas vid de olika förhör, han blir underkastad. Märker man, att han gör påtagliga försök att förställa stilen, måste man diktera fortare och på lämpligt sätt få honom att öka farten.

II a. Föreligger förfalskning av en växel, check eller annan handling, *skriven på blankett eller formulär*, skall samma slags blankett användas för ett flertal prov, varjämte handlingen avskrivs på 6—10 smärre blad.

b. Utgöres handlingen av *revers* eller *liknande handling*, avskrivs den i sin helhet 4—6 gånger. Är handlingen skriven på mera än en foliesida, kan man vid varje provs

*) I den på sin tid mycket uppmärksammade Enköpingskuppen eller Sahlinska växelförfalskningshistorien visade det sig, att ett kolnat papper, på vilket kunde urskiljas en kolmila och delar av texten på det begagnade brevpapperet, utgjorde ett viktigt indicium.

upptagande begränsa sig till första sidan och 10—15 rader av slutet. Förekomma speciella egendomligheter i den övriga texten, böra dessa iakttagas och ett 10-tal prov upptagas.

c. *Förekomma* flera misstänkta namnteckningar på en handling, skola prov av dem upptagas var för sig och på olika blad. Då namnteckning åtföljes av adressort, yrkesuppgift eller liknande text av samma hand skola även tilläggen dikteras och ingå i proven.

III a. Föreligger förfalskning av en persons namnteckning är det först och främst nödvändigt att införskaffa 4—6 *bestyrkta* prov på den äkta namnteckningen, enär det är nödvändigt för experten att för domstolen klargöra *olikheten* mellan den falska och äkta stilen för att kunna eliminera bort den ovidkommande personen från saken.

b. Föreligga sannolika skäl för att en persons *namnteckning förfalskats*, bör den därför misstänkte personen, utan att hava företetts den omstridda namnteckningen, avfordras ett flertal prov på, hur han skriver densamma. På 6—10 avpassade pappersblad bör namnteckningen upprepas tre gånger på varje blad, dock aldrig på mera än en sida av bladet.

c. Är den omstridda namnteckningen karaktäristisk, och man har anledning antaga, att skrivaren avsiktligt sökt undvika att tillämpa samma karaktäristiska skrivsätt, bör namnteckningen *föreläggas* den skrivande med uppdrag att på 6—10 avpassade pappersblad avskriva och *eftergöra* den tre gånger på varje blad.

Både de under b. och c. nyss omnämnda förfaringsätten böra i regel i nämnd ordning komma till användning vid skriftprovs upptagande av misstänkt förfalskad namnteckning.

d. Är stilen mera banal och opersonlig och i stort sett närmande sig skrivkursernas form, såsom vanligen är fallet med vackra och korrekta kontorsstilar, är det särskilt

nödvändigt att ha ett rikt material. Det kan vara lämpligt att upptaga prov på olika tider och med olika pennor för att få fram omedvetna egenheter.

IV a. Föreligger förnekandet av underskrift skall vidkommande person anmodas lämna prov på, hur han skriver namnteckningen i fråga, och den text som sammenhänger med den. Jfr punkt II c.

Skriftprov bör även anskaffas från den person, som direkt eller indirekt beskylls för att ha skrivit den förment falska namnteckningen för att man eventuellt skall kunna eliminera bort denne från saken. På 6—10 avpassade pappersblad bör namnteckningen upprepas tre gånger på varje blad.

b. Misstänkes förfalskning *icke* föreligga, och det sålunda kan antagas, att den, som förnekar sin underskrift även skrivit texten på den omstridda handlingen eller del därav, skall även texten efter diktamen avskrivas ett flertal gånger. Jfr punkt III c.

V. Skall handstilen i *handelsböcker* eller *räkenskaper* undersökas eller åberopas de som jämförelsematerial, bör *tydligt utmärkas* och i brev noga angivas de sidor och rader, som skola göras till föremål för analys.

C. Äktheten av jämförelsematerialet måste bestyrkas.

Klart är, att skriftexperten måste ha *absolut säkerhet* för att allt jämförelsematerial, som sändes honom, är erkänt som äkta, och måste detta bestyrkas med behörig nammunderskrift. Enklast sker detta om handlingarna och beviset om äktheten genomdrages med ett snöre, som förses med sigill eller att handlingarna inläggas i olika kuvert, vilka förses med bevis om innehåll.

D. Koncis och klar framställning i saken.

Alla de till experten insända handlingarna skola angivas i den åtföljande skrivelsen, först de, som skola ana-

lyseras samt därefter jämförelsematerialet. Handlingarna böra helst icke numreras, emedan det bör tillkomma experten att gruppera papperen, såsom han finner lämpligt. Klara, objektiva och koncisa upplysningar om vad saken gäller böra lämnas. Bifogas protokoll och andra handlingar bör, för underlättandet av expertens arbete, förstrykning göras för de partier, som kan ha intresse för honom.

E. Inga otillbörliga uttalanden av egen mening må givas.

Åklagaren eller uppdragsgivaren må väl lämna objektiva upplysningar om den sak, i vilken den sakkunnige anlitas, men bör icke uttale egen uppfattning eller genom ensidig framställning eller på annat sätt söka utöva biinflytande på dennes omdöme och utlåtande.

Har en sakkunnig anlåtats och avgivit utredning och annan sakkunnig efteråt även anlitas, bör noga tillses, att denna även erhåller samma jämförelsematerial, som legat till grund för den första utredningen och att ingenting döljes, som därmed har sammanhang. Huruvida själva utlåtandet skall överlämnas till den senare anlitate sakkunnige bör noga övervägas och bero på förhållandena. I allmänhet är lämpligast, att de sakkunniga, oberoende av varandra och annat biinflytande, få verkställa respektive utredningar.